

בכלל עונג שבת⁶, ובפ"ל ה"ה כתב: "ויהי נר דלוק ושולחן ערוך כו' שכל אלו לכבוד שבת הן"⁷. אבל אינו מזכיר כלל בהל' שבת - עיקר מקומה של מצות נר שבת - דחובת נר שבת שייכת לשלום בית.

ועל כן מסתבר לפרש דלשיטת הרמב"ם מצות נר שבת אינה שייכת בעצם לענין השלום כ"א לעונג וכבוד⁸. וא"כ בעל כרחין דבהא דאמרינן ד"נר ביתו קודם משום שלום ביתו" אין הכוונה לומר ד"שלום בית" הוא עדיפות שישנה בעצם גדר מצות נר שבת, אשר לכן היא קודמת לנר חנוכה. אלא פירושו הוא, דמאחר דסו"ס נעשית ע"י נר שבת גם "שלום בית" (אף כי איננו חלק מגוף המצוה), להכי מקדימים אותה לנר חנוכה.

וי"ל דזהו דיוק לשון הש"ס (שמעתיק הרמב"ם) - "נר ביתו", ולא "נר שבת", (כלשון הטור ושו"ע סי' רסג ותרע"ח, והוא

6) בתנחומא (ר"פ נח. מצורע ט) "וקראת לשבת עונג (ישעי' נח, יג) זו הדלקת הנר בשבת".

7) בשבת קיט, ב "שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בע"ש כו' וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושולחן ערוך ומטתו מוצעת כו'", ומדנקט "נר דלוק" בהדי "שולחן ערוך כו'", משמע דגם זה משום כבוד שבת הוא.

8) בספר הבתים על הרמב"ם (ג.י. תשל"ח) פ"ה שם (בית מנוחה ריש שער ששי) "הדלקת נר בשבת חובה והוא מכלל עונג שבת וכבודו". וכן נקט בשיטת הרמב"ם בפרמ"ג (סי' רסד במשב"ז סק"א), ובס' תוספות שבת (סרס"ג סק"א), ושם, דבמקום אכילה הוא משום עונג ובשאר החדרים לכבוד (וראה ערוה"ש שם ס"ב שמקשה עליו). ובבהגר"א (סי' תקכט סק"א) כתב (בדעת הרמב"ם) "עונג הוא בשבת עצמו וכבוד הוא בע"ש כו'", ואולי כן הוא נמי בחובת נר שבת לשי' הרמב"ם.

לשון יותר ברור), כי יסוד הקדימה הוא לא מפני היותו חפצא ד"נר שבת", אלא לפי שהוא "נר ביתו" - המביא שלום בבית⁹. וכן מדוייק לפ"ז מה ששינה הרמב"ם מלשון הש"ס - "נר ביתו עדיף", וכותב "נר ביתו קודם", כי לשון "עדיף" ניתן להתפרש כעדיפות בגוף המצוה דנר שבת, לכן דייק הרמב"ם והדגיש דאין זה אלא קדימה, דלמעשה מקדימין נר ביתו משום שלום ביתו, אבל בגוף קיום המצוה ליכא שום עדיפות.

ויתבאר בזה שינוי לשון הרמב"ם בהלכה זו לעומת לשונו בהלכה שלפני (הי"ג) - "הרי שאין לו אלא פרוטה אחת ולפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום הואיל ושניהם מדברי סופרים מוטב להקדים נר חנוכה שיש בו זכרון הנס". ושני שינויים בולטים בין לשון הלכה זו ללשון הלכה הנ"ל דנר ביתו ונר חנוכה (הי"ד). חדא, דבהל' י"ג הוסיף "הואיל ושניהם מד"ס כו'", ובהל' י"ד ליתא. ושנית, בהל' י"ג הלשון הוא "מקדים לקנות נר", משא"כ בהל' י"ד כ' "נר ביתו קודם", ולא

9) בריטב"א שבת (מכת"י, ג.י. תשכ"ז) שם משמע דנר ביתו קודם גם בחול (ובגליוני הש"ס מציין לשו"ת הלכות קטנות ח"ב סי' קפא שנסתפק בזה). אבל מסתימת כל גו"כ הרמב"ם, הטור והשו"ע, מוכן שפירשו כפשוטו דנר ביתו היינו נר שבת. וכן הרי נקט הרמב"ם "נר ביתו ונר חנוכה" עם "נר ביתו וקידוש היום" (שודאי קאי בנר שבת) בחדא מחתא. וטעמא, דשלום מצד עצמו על אף גודל מעלתו וכו' אינו בכח לדחות קיום מצוה, ורק כשיש לפנינו שתי מצוות שוות בחומרן מקדימין אותה שיש בה ג"כ משום שלום.

"מקדים נר ביתו" וכיו"ב.

ונראה שהן הן הדברים האמורים, דכל דין קדימת נר ביתו לנר חנוכה היא לא מחמת מצות נר שבת, כ"א משום מציאות דשלוש בית הנעשית על ידה, משא"כ הא דנר חנוכה קודם לקידוש היום הרי זה משום עדיפות בגוף גדר המצוה דנר חנוכה שיש בה משום פרסומי ניסא, ולהכי דוחה מצות קידוש היום.

ולכן מדגיש הרמב"ם בהל' י"ג "הואיל ושניהם מד"ס כו", והיינו דמצד זה ה"ה שווין בחומרן, ומ"מ במצות נר חנוכה איכא עדיפות משום "זכרון הנס". משא"כ בהל' י"ד הרי אין המצוה דנר שבת דוחה, אלא המציאות דשלוש ביתו היא הדוחה, ולכן אין מקום להדגיש דשתי המצוות הן מד"ס. וכן נוסח הלכה י"ג מוסב על הגברא - "מקדים לקנות כו' מוטב להקדים כו'", כי מצות הגברא דנר חנוכה עדיפא וקודמת לקידוש היום. משא"כ בהל' י"ד אין הקדימה שייכת למצות הגברא כ"א להחפצא דנר ביתו המביא שלום בית, ולכן נקטה בלשון המוסב על החפצא - "נר ביתו קודם".

לעשות שלום בעולם שנאמר דרכי דרכי נועם וכל נתיבותי שלום". ויתכן דהרמב"ם לא הביא ענין זה רק כדי לסיים הספר (זמנים) בדברי אגדה (כדרכו בסיום שאר ספרי הי"ד), אלא דהוא גם תוספות ביאור (עכ"פ בדרך הדרוש) בגוף ההלכה¹⁰, והוא אשר כיון דנתינת כ"ל התורה היא כדי לעשות שלום, נמצא דהתכלית והמכוון של כ"ל אחת ממצות התורה היא הבאת שלום בעולם, וא"כ בכה"ג שיש לפניו מצות נר ביתו ומצות נר חנוכה ואין ידו משגת כ"א עבור אחת מהן, הרי מצות נר חנוכה היא גופא דורשת ומחייבת שיוקדם נר ביתו משום שלום ביתו, כיון דגם נר חנוכה ניתנה לעשות שלום¹¹.

ואולי זהו הטעם שקבע הרמב"ם הלכה זו בהל' חנוכה דוקא ולא בהל' שבת, להורות דהא דנר ביתו קודם אינו בגדר דחיית מצות נר חנוכה, אלא אדרבה, כיון שהקדמת נר ביתו הוא משום שלום, הרי זה קיום (גם) ב(כוונת) מצות נר חנוכה, שהיא בכלל כל

10) להעיר שבא' מכת"י הרמב"ם) הובא בילקוט שנויי נוסחאות ברמב"ם מהדורת פרנקל) "גדול השלום כו'" היא - הלכה בפ"ע.

11) מוכן דהא ד"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם" אין הכוונה ל"שלום" כפשוטו (שלילת מחלוקת ופירוד בין אדם לחבירו וכיו"ב), דרוב מצות התורה אינן שייכות ל"שלום" זה, והמושג של "שלום" כאן הוא ענין רוחני ושייך לפנימיות התורה, ונתבאר במק"א (ראה לקוטי שיחות חט"ו ע' 379. ח"ז ע' 144). ומ"מ כיון דע"י נר שבת נעשה גם שלום כפשוטו, בהכרח שגם השלום הפנימי והרוחני הוא ביתר תוקף מבשאר המצות, עד שהוא בא לידי ביטוי גם בעשיית שלום כפשוטו (כמבואר שם), ואכ"מ.

יסיק בעומק כוונת הרמב"ם דהא דנר חנוכה מתבטל בפני נר שבת הוא דין בנר חנוכה גופי' וזהו קיומו ולא דחייתו

וי"ל עוד, דהנה הרמב"ם סיים הלכה הנ"ל "גדול השלום שכל התורה ניתנה

התורה שניתנה לעשות שלום¹².

ומדויק לפ"ז מה שהרמב"ם מכליל שני הדינים - נר ביתו ונר חנוכה, נר ביתו וקידוש היום - בכבא אחת, דלא כבגמ' שהם מופיעים בשתי בבות¹³. דאם הי' הך דינא דנר ביתו קודם בתורת דחי', א"כ היו באמת שתי הלכות נפרדות בלתי תלויות זו בזו, חדא דנר ביתו (שלום ביתו) דוחה נר חנוכה, ושנית, שדוחה קידוש היום. אבל לפי האמור דהא ד"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם" הוא היסוד לקדימת נר ביתו, נמצא דשני הדינים בשרשם ועיקרם אינם אלא הלכה אחת, דגם נר חנוכה וגם קידוש היום הם בכלל כל התורה שניתנה למען השלום, ורק הצד השווה שבשניהם מחייב שתוקדם להם נר ביתו, ואין בזה כ"א חד דינא וחד הלכתא, ולהכי נקטם הרמב"ם בכת אחת.

ועפ"ז אולי י"ל, דמה שהביא הרמב"ם הא ד"השם נמחק לעשות שלום כו", אינו בתור סעד לגוף הדין דנר ביתו קודם (כי כנ"ל אין צורך בהוכחה לדין המפורש

12) עפ"ז י"ל גם באו"א, והיינו דהי' קשה לי להרמב"ם מאחר ד(לשיטתו) נר שבת לא נתקן משום שלום ביתו, מה שייך לומר ד"נר ביתו קודם משום שלום ביתו", והרי שלום אינו ענין לגוף המצוה? (דלא כפי שנקטנו בפנים, דאפ"ה היא סיבה מספיקה להקדמת נר שבת). ומבאר דכיון ד"כל התורה ניתנה לעשות שלום" נמצא דאין ענין השלום דבר צדדי שאינו שייך להמצוה, דאדרבה - הרי הוא תכלית (כל מצות התורה, כולל) מצות נר שבת.

13) וגם בטוש"ע שם ס"ג דהטעם משום שלום בית נאמר פעם אחת בסוף הענין, הרי הדין דנר שבת קודם הוא בכ' בבות. משא"כ ברמב"ם (ובר"ח שבת שם).

בש"ס בפשיטות, וגם אין הנידון דומה לראי' כלל), אלא כוונתו להביא סמך ודמיון להגדרה הנ"ל - דקדימת נר ביתו אינו בתורת דחי' במצות חנוכה, אלא אדרבה קדימה זו הנעשית משום שלום מחוייבת מצד חנוכה גופא (כיון שענין השלום היא כוונת כל אחת ממצות התורה, כולל גם נר חנוכה). וע"ז מביא סעד ממחיקת השם, דהרי הא דמוחקין את השם לצורך השקאת סוטה אינו ענין לדחי', ר"ל דכבר איכא לפנינו שם כתוב ואנו דנין למוחקו לצורך ההשקאה, אלא להיפוך, השם נכתב מתחלתו במגילת סוטה כדי להימחק על המים, ומחיקתו הוא הוא גמר ותכלית כתיבתו, ואין אנו דוחין קדושת השם למען השלום, אלא דהכי מותנה בגוף הכתיבה וחלוצת קדושתה¹⁴. ועד"ז הוא בדחיית נר חנוכה מפני נר ביתו, דאין זה ענין של דחי', אלא דע"י נר ביתו ושלום ביתו נתקיים גם התכלית והמכוון דמצות נר חנוכה, שנכללת בכלל כל התורה שניתנה עבור השלום.

ויש להוסיף, דלפמש"כ הרמב"ם בתחילת הל' חנוכה בסיבת קביעות ימי חנוכה, יומתק למה הביא הא ד"כל התורה ניתנה

14) ומאד יומתק עפ"מ"ש בנתיבות עולם להמהר"ל נתיב השלום פ"א - "ומה שאמר גדול השלום שהשם שנכתב בקדושה ימחה כדי לעשות שלום, דבר זה כי הש"י ג"כ שמו שלום ולפיכך אמרה תורה שימחה השם על המים לעשות השלום כי מחיקת השם הוא בשביל שמו של הש"י שהוא שלום, ודבר זה מבואר כי זה נקרא שהוא מוחק השם, כדי לקיים השם שהוא שלום". הרי דהמחיקה גופא היא קיומו דשם ה' שהוא שלום. וה"ג לענין קדימת נר ביתו לנר חנוכה, דאי"ז דחיית מצות נר חנוכה אלא קיומו, כבפנים.

לעשות שלום" דוקא בשייכות לחנוכה. דשייכותה של חנוכה לענין השלום היא לא וזה לשונו שם "בבית שני כשמלכי יון גזרו רק מפני היותה אחת ממצות התורה, אלא גזרות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו^{עוד זאת}, כיון שיו"ט דחנוכה נקבע לזכר אותם לעסוק בתורה ובמצות כו' עד שריחם^{שועת כללות דת ישראל}, עסק כל התורה עליהם אלקי אבותינו והושיעם כו' ומפני ומצוותי', ה"ה שייכת לכל התורה - ו"כל זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו התורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר שמונת ימים.. ימי שמחה והלל". נמצא דרכי' דרכי נועם וכל נתיבותי' שלום".

דבר יצחק

הדפסה 1224567

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
 אוצרות המועדים - חנוכה : שניאורסון, מנחם מנדל בן כוי יצחק (12) { 3 } עמוד מס : 220 הודפס ע"י אוצר החכמה